

Asia Teoskynnys, oikeuksien siirtyminen

Hakija A

Annettu 9.6.1988

Tiivistelmä *A:n suunnittelema korumalli oli muotoilunsa puolesta siinä määrin omaperäinen, että sitä oli pidettävä tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena, johon A:lla oli tekijänoikeus. Taloudelliset oikeudet olivat siirtyneet X Oy:lle A:n ja X Oy:n tekemän sopimuksen mukaisessa laajuudessa.*

SELOSTUS ASIASTA

A on 13.5 päivätyllä kirjelmällään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa suunnittelemansa korumallin tekijänoikeuksiin liittyvistä kysymyksistä.

Lausuntopyynnöstä ilmenee, että A on syksyllä 1982 osallistunut X Oy:n kultaseppäkoulun oppilaille järjestämään korusuunnittelukilpailuun. A voitti kilpailun suunnittelemlaan lintuaiheisella pronssikorulla. A:n ja X Oy:n välillä on 2.8.1984 tehty sopimus, jolla A on sitoutunut luovuttamaan X Oy:lle yksinoikeuden tuotteiden valmistuksessa ja myynnissä käyttää hyväksi A:n suunnittelema koru- ja käyttöesineiden, pienoiskoivosten ja mahdollisten muiden tuotteiden malleja. Lisäksi sopimuksessa todetaan, että mikäli suunnittelijalla on tekijänoikeus malleihin, se siirtyy valmistajalle käyttöluvan osoittamassa laajuudessa. Valmistajalla ei ole oikeutta luovuttaa käyttö lupaa kolmannelle.

A tiedustelee, mitkä ovat hänen tekijänoikeutensa kyseiseen korumalliin, mitkä ovat X Oy:n oikeudet sekä on A:lla mahdollisuus ottaa korunsa pois X:ltä sekä kieltää sen käyttö ja valmistus.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen on tekijänoikeus teokseen. Teos voi olla esimerkiksi kaunokirjallinen tai selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, kuvataiteen, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote. Saadakseen tekijänoikeudellista suojaa teoksen on täytettävä tietyt kriteerit. Teoskriteerinä on pidetty omaperäisyyden ja itsenäisyyden vaatimusta. Teoksen on siten yllettävä niin sanottuun teostasoon eli sen on oltava tekijänsä itsenäisen luovan työn tulos. Tekijänoikeus suojaa teoksen muotoa eli sitä ilmiänsä, johon tekijä luomuksensa pukee, mutta ei sen sijaan sen ideaa.

Taidekäsityön ja taideteollisuuden eli niin sanotun käyttötaiteen tuotteiden kohdalla on teostasovaatimus yleensä asetettu suhteellisen korkealle. Tuomioistuimet ovat kiinnittäneet teostasoa arvioidessaan huomionsa lähinnä tuotteen taiteellisiin ominaisuuksiin. Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 1962 II 60 mukaan taitelijan suunnittelema hopeinen rannekoru katsottiin taiteellisen muotoilunsa perusteella tekijänoikeuslain alaiseksi teokseksi. Saman suuntainen kanta on otettu ratkaisussa KKO 1980 II 3: A oli suunnitellut koru- ja solkimalleja eräälle yhtiölle. Koruja pidettiin muotoilunsa ja kompositionsa perusteella tekijänoikeuslaissa tarkoitettuina teoksina, mutta solkia sitävastoin ei.

Käyttötaiteen tuotteet voivat saada Suomessa rekisteröinnillä mallioikeuslain (221/71) mukaista suojaa. Mallisuojakomitean mietinnössä (komiteamietintö 1966:A 13) todetaan, että mallin osalta kysymyksessä on tavallisesti sellaisen muotoilun suojaaminen, joka edustaa uutta luomusta, mutta joka ei saavuta sellaista taiteellista tasoa, jota pidetään tekijänoikeuden mukaisen suojan saamisen edellytyksenä. Toisaalta tekijänoikeuslain 10 §:ssä todetaan, että sen estämättä, että teos on rekisteröity mallina siten kuin siitä on erikseen säädetty, voi sen tekijällä olla siihen tekijänoikeuslakiin perustuva tekijänoikeus.

Saamansa selvityksen perusteella tekijänoikeusneuvosto katsoo, että A:n suunnittelema korumalli on muotoilunsa puolesta siinä määrin omaperäinen, että sitä on pidettävä tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena.

Tekijänoikeus tuottaa tekijälle tietyin rajoituksin yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. Nämä niin sanotut taloudelliset oikeutensa tekijä voi, kuten tekijänoikeuslain 27 §:ssä todetaan, luovuttaa kokonaan tai osittain. Luovutusta koskevalta sopimukselta ei edellytetä määrämukoa. Tekijänoikeuteen sisältyy myös niin sanottuja moraalisia oikeuksia. Tekijänoikeuslain 3 §:n mukaan kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin, on tekijä ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Teosta ei myöskään ole lupa muuttaa tekijän arvoa loukkaavalla tavalla. Näistä oikeuksistaan tekijä voi sitovasti luopua ai-

noastaan, jos on kysymys laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen.

Pääsääntöisesti tekijänoikeuden siirtymisen osalta sopimusosapuolilla on vapaus sopia kohtuullisiksi katsomistaan ehdoista. Tekijänoikeuteen kuuluvat taloudelliset oikeudet siirtyvät tällöin luovutuksensaajalle sopimuksen osoittamassa laajuudessa. Tekijänoikeuden luovutus voi käsittää esimerkiksi yksinoikeuden tai tietyllä tavoin rajatun käyttöoikeuden.

Tekijänoikeuden siirtymistä koskevat sopimukset saattavat sisältää kohtuuttomia ehtoja. Näiden tilanteiden varalta on tekijänoikeuslakiin otettu säännös (29 §), jonka mukaan tekijänoikeuden luovutuksesta tehdyn sopimuksen kohtuuttoman ehdon sovittelusta on voimassa, mitä varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/29) on säädetty. Kohtuuttomaksi katsottavaa sopimusehtoa voidaan siten sovittella tai jättää se huomiotta.

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on antaa lausunto- ja tekijänoikeuslain ja oikeudesta valokuvaan annetun lain soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvosto ei siten voi ottaa kantaa yksittäisten, tekijänoikeuden siirtymistä koskevien sopimusehtojen tulkinnaan. Vastauksena hakijan esittämiin kysymyksiin tekijänoikeusneuvosto siis toteaa, että hakijalla on tekijänoikeus suunnittelemaansa korumalliin, mutta oikeudet ovat hakijan ja X Oy:n välillä 2.8.1984 tehdyn sopimuksen mukaisessa laajuudessa siirtyneet X Oy:lle. Hakijan ja X Oy:n nykyiset taloudelliset oikeudet korumalliin määräytyvät sopimuksen perusteella. Hakijan kysymykset siitä, voiko hän ottaa korunsa pois X Oy:ltä sekä kieltää sen käytön ja valmistuksen, liittyvät oikeuteen purkaa tai irtisanoa sopimus. Nämä oikeudet määräytyvät sopimusehtojen ja varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain mukaan, eikä tekijänoikeusneuvosto ota tähän kysymykseen kantaa.